

ПОДУЧАВАЊЕ СРПСКИХ НАРОДНИХ ПЕСАМА ДАНАС: ПОГЛЕД ЕТНОМУЗИКОЛОГА-МЕДИЈАТОРА

SERBIAN TRADITIONAL SONGS TEACHING TODAY: AN ETHNOMUSICOLOGIST-MEDIATOR'S VIEW

Јелена ЈОВАНОВИЋ • Jelena JOVANOVIĆ

Музиколошки институт Српске академије наука и уметности,
Београд, Србија
Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade, Serbia
jelena.jovanovic@music.sanu.ac.rs

САЖЕТАК

Пракса оживљавања традиционалних сеоских и градских песама у нео-традиционалном облику у Србији траје од 90-тих година XX века. Предводе га етномузиколози, у институцијама, ван њих и у мешовитом виду. Реч је о певању које тежи да следи моделе у извођачком стилу старијих певача, носилаца традиције. Модели који су постављени у почетку подстакли су младе у аматерским друштвима да се баве овом врстом музике. У раду ће бити речи о улози етномузиколога-медијатора у подучавању традиционалним српским песмама, на основу практичног искуства ауторке у овом домену.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

Србија; нео-традиционално певање; Моба; медијација; интервал секунде

ABSTRACT

The practice of revitalizing traditional rural and urban vocal folk music in neo-traditional form has its continuity in Serbia from the 1990s. It has been conducted by ethnomusicologists within institutionalized, non-institutionalized, as well as in mixed settings. It is about singing that aims to follow the models in performing style of original generations' singers. Models that have been established at the beginning gave the impetus to the younger in amateur societies to dedicate to this kind of music. In the paper the attention will be paid to the role of mediators in the process of teaching traditional songs, based on the author's practical experience in this domain.

KEY WORDS

Serbia; neo-traditional singing; Moba; mediation; interval of the second

Покрет оживљавања вокалне традиције, тј. народних песама у облику најближем оригиналном настао је 80-тих и почетком 90-тих година у више земаља Европе (Åkesson 2006). У Србији се такође тада јавио интерес за ову врсту извођења народних песама: основана је женска вокална група „Паганке“ (од 1983), коју је подстицао и водио етномузиколог Петар Д. Вукосављевић, и ансамбла који је деловао при Одсеку за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности (1984–1985), под управом др Димитрија Големовића. Ово су, међутим, у то време били усамљени примери покушаја извођења народних песама у градовима у оригиналном, тј. у нео-традиционалном облику (термин: Zakić & Nenić, 2012), они нису имали већег одјека у Србији. Почетком 90-тих година, у време грађанских ратова у бившој Југославији и велике друштвено-политичке и економске кризе, у Србији је интерес за традиционалне вредности нагло порастао, што се показало у повратку православној хришћанској вери и традиционалној музици. У том тренутку, великог утицаја имао је рад женске певачке групе „Моба“ (од 1993), којом руководе др Јелена Јовановић и др Сања Ранковић, етно-музиколози. Група је основана са циљем да изводи традиционалне сеоске песме Срба из Србије и свих подручја где они живе или су живели, до миграција изазваних ратовима. Наступи групе у почетку су имали медијску пажњу и захваљујући томе имали су утицаја на младе певаче у Србији,

The movement of revitalizing vocal tradition, i.e. of traditional folk songs in the form the most close to the original, started during the 1980s and at the beginning of the 1990s in several European countries (Åkesson 2006). In Serbia also appeared the interest for this kind of singing folk songs: the female vocal group “Paganke” was founded (since 1983), encouraged and lead by ethnomusicologist Petar D. Vukosavljević, and also ensemble that used to work by the Department for Musicology and Ethnomusicology at the Faculty of Music (1984–1985), led by Prof. Dr. Dimitrije Golemović. Still, these were the only examples of trying to sing traditional songs in towns in original, i.e. neo-traditional form (term taken from: Zakić & Nenić, 2012) and they did not have greater impact in Serbia. On the beginning of the 1990s, at the time of civil wars in ex-Yugoslavia and great socio-political and economic crisis, the interest for traditional values suddenly increased in Serbia, what was shown in comeback to the Orthodox Christian faith and to traditional music. At that moment, the great impact has had the work of the female vocal ensemble “Moba” (since 1993), led by Dr Jelena Jovanović and Dr Sanja Ranković, ethnomusicologists. The group has been founded with the aim to perform traditional rural songs of Serbs from Serbia and from all the regions where they live or used to live, until the migrations caused by wars. The group’s performances had media attention at the beginning and due to this they influenced the young singers in Serbia, primarily members

најпре на чланове културно-уметничких друштава (КУД-ова), инспиришући их да се и сами окрену оваквом звуку. Убрзо по оснивању „Мобе“, Сања Ранковић је ангажована у професионалном ансамблу Србије „Коло“ (1994) са задатком да оформи и води женску и мушку певачку групу које би изводиле традиционалне песме Срба у нео-традиционалном облику. Наредне године (1995) у Музичкој школи (МШ) „Мокрањац“ је, по одлуци Министарства просвете, покренут Одсек за српско традиционално певање и свирање, чији је први шеф и творац плана и програма била такође С. Ранковић. Овај корак се показао изузетно значајним за ширење утицаја нео-традиционалног извођења народних песама у Србији, јер су по том моделу наставили да раде и КУД-ови широм земље. Од тог времена, рад на оживљавању традиционалних песама у оригиналном виду у Србији одвија се у два вида: ван-институционалном (у „Моби“ и другим ансамблима) и институционалном, у склопу професионалног ансамбла и у државном образовном систему (до данас уведеном у основно, средње и високо музичко образовање; в. Јовановић, 2019), па и у приватним центрима (као што је Балканско културно наслеђе, који води Бојана Николић Петричковић, етномузиколог). У каснијем периоду, у више средина у Србији, као делимично институционална настојања, покренуте су радионице традиционалне музике, са циљем обнове и оживљавања музичке традиције појединих геокултурних региона (в. нпр. Јовановић, 2021).

of cultural-artistic societies (KUDs), inspiring them to turn to such vocal sound themselves. Soon after forming of “Moba”, Sanja Ranković was engaged in professional ensemble „Kolo“ (1994) with the task to found and lead female and male vocal groups which would perform traditional songs of Serbs in neo-traditional form. The next year (1995) in Music School (MS) „Mokranjac“, according to the decision of the Ministry of Education, the Department for Serbian traditional singing and playing was founded; the first conductor and creator of the plan and program was also S. Ranković. This move has repented significant for spreading the influence of neo-traditional performing of folk songs in Serbia, since the KUDs all around the country started to work according to this model. Since this initial time, the work on reviving traditional songs in original form in Serbia has taken place in two forms: as non-institutionalized (in „Moba“ and other ensembles) and institutionalized, in the professional ensemble and in state educational system (by today introduced in primary, secondary and high musical education; see Јовановић, 2019), and also in private centers (such as Balkan Cultural Heritage, led by Bojana Nikolić Petričković, ethnomusicologist). In later period, in more settlements in Serbia, as partly-institutionalized efforts, appeared workshops of traditional music, with the aim of revitalization and revival of musical traditions of particular geo-cultural regions (see for ex. Јовановић, 2021).

Није необично што су у сва три вида неговања народних песама у овом виду читаво време водећу улогу имали етномузиколози-практичари, као део своје делатности у области примењене етномузикологије. Као професионалци у својој дисциплини, упознати су са темама својих истраживања најпре у непосредном контакту са казивачима на терену, а потом су своја искуства рационализовали у процесу обраде теренске грађе, израде транскрипција и анализе музичког материјала, да би их најзад, путем научне синтезе података, на валидан и високо стручан начин елаборирали на ширим плановима: текста, контекста, музичких и културних дијалеката, комуникацијских процеса и многих других. Етномузиколози, другим речима, у практичном приступу традиционалној музици већ као основни „алат“ имају пред собом све неопходне параметре којима се руководе да би изградили у исто време самосвојну и оригиналну, живу, а у традиционалном звучном, етичком и естетском смислу – валидну нову интерпретацију народне песме (в. опширније: Јовановић, 2020).

До данас је успостављен континуитет рада у нео-традиционалном маниру у многим местима у Србији. Постоји, међутим, неколико проблема кад је оваква музика у питању. Први је – да постоји општи утисак да овакав приступ није популаран и да нема широку публику, па да отуда ни они који се њиме баве не могу постићи велики јавни углед (Јовановић, 2010: 162). Други проблем јесте у томе што овај

It is not unusual that in all three forms of cultivating traditional songs in this manner all the time the main role have had the ethnomusicologists-practitioners, as a part of their work in the field of applied ethnomusicology. As professionals in their discipline, they are familiar with subjects of their researches, primarily in direct contact with the singers in the field, and after that they rationalized their experiences in the process of work on the fieldwork materials, making transcriptions and musical analyses of it, in order to, finally, elaborate the topics on wider plans: of the text, context, musical and cultural dialects, communication processes and many other, by scientific synthesis of the data, in valid and highly scholar way. In other words, ethnomusicologists, as the basic tools in their practical approach to traditional music, already have all necessary parameters to be led by them so that to build at the same time independent and original, and in traditional sound, ethic and aesthetic sense – valid new interpretation of a folk song (see more in Јовановић, 2020).

By nowadays the continuity in neo-traditional work in many places in Serbia has been made. However, there are several problems when we talk about this music. The first problem is – there is common impression that this approach has not been popular and it does not have wide audience, so that the ones who deal with it cannot achieve high social standing (Јовановић, 2010: 162). The second problem is that this kind of singing has not been

начин певања није медијски промовисан; малобројне су прилике када уредници радио или телевизијских прилога пажњу и простор посвете догађајима и личностима из света нео-традиционалне музике (Исто). Интернет прилози су у овом погледу веома корисни и умањују ефекат занемаривања од стране медија, али само делимично. Трећи проблем јесте изразита некомерцијалност сваке врсте труда око оваквих наступа. Финансијску потпору за догађаје ове врсте обезбеђује Министарство културе по основи за то намењених конкурса; нажалост, средства за овакве догађаје најчешће су намењена у смањеном обиму у односу на очекиван и објективно потребан. С друге стране, усвајање традиционалних песама у савремено доба јесте посебан и захтеван задатак сам по себи. Услови за живот традиционалне музике у данашње време драстично су другачији у односу на оне у прошлости, кад је реч о контекстима извођења, о начину живота, међуљудским односима и много чему другом. Да би се данас могло проникнути у законитости формалних и суштинских принципа традиционалне песме (као и за усавршавање у било којој другој вештини), поред природне надарености потребни су труд, воља, жеља, истрајност и време. Резултати се не могу очекивати одмах. Напротив, рад на усвајању традиционалних песама треба да има дугорочни циљ и континуитет који осигурава процес, потребан за истовремени рад на усвајању

promoted by the media; the occasions when the editors of radio or TV broadcasts dedicate the attention and room to the events and personalities from the world of neo-traditional music are rare (Ibid.). Internet posts are very useful in this regard and they diminish the effect of media neglecting, but they make it just partially. The third problem is the markedly non-commercial dimension of any sort of efforts about such performances. Financial support for such events has been provided by the Ministry of Culture, according to the concourses intended for that; unfortunately, the funds for such activities are in most cases given in reduced range, having in mind the expected and objectively needed one.

At the other hand, the apprehending of traditional songs in contemporary times has truly been a distinguished and demanding task by itself. The conditions for traditional music's life nowadays have been drastically different in regard to the ones in the past, when we talk about the contexts of performing, way of life, human relations and many others. To be able to dive in the laws of formal and substantial principles of a traditional song (as well as for improvement in any other skill), aside of the natural gifts there are effort, will, wish, persistence, and time that are needed. Results cannot be expected at once. On the contrary, the work on adoption traditional songs needs to have the long-term goal and continuity that ensures the process, needed for simultaneous work on adopting songs, and work on him-/herself as a personality (Jovanović,

песама и на самом себи као личности (Jovanović, 2017: 32–36). То, поред свега набројаног, захтева велико стрпљење и помиреност с чињеницом да ће се за прилике за експонирање можда морати сачекати. Искуство, ауторке текста, како у раду са младим певачима (у Србији и у иностранству), тако и у сусретима и сарадњи са колегама, етномузиколозима-практичарима-медијаторима (в. Ambrazevičius, 2020), који су истовремено и (неформални) вокални педагози, показује да су припадници генерације којој припада ауторка у природној позицији да буду медијатори у преносу/трансмисији традиционалне песме од старијих ка млађим нараштајима. Наиме, генерација о којој је реч памти период свог одрастања уз своје деде и бабе, рођене почетком XX века, што је значајно обележило и начин сазревања њих самих, често у директном контакту са традиционалним песмама у оригиналним извођењима. То значи да су припадници ове генерације природни носиоци одређене традиционалне вештине и да је управо савремено доба – време када ове вештине могу и треба да пренесу млађима од себе. Главни приговор који се (и од стране представника саме струке) упућује етномузиколозима-медијаторима, јесте да они теже својеврсном „музеју“ у чијем се склопу те песме одржавају у животу, а без свог правог места у реалном окружењу (Averill, 2004). Одговор на ову врсту критике састоји се у доприносу музеолога Милана Попадића: по њему,

2017: 32–36). Beside everything that has been listed here, this needs a great patience and reconciliation with the fact that the occasion for self-exposition, maybe, would have to be waited for.

The experience of the author of this text, based, on the one hand, on work with young singers (in Serbia and in the abroad), and, on the other hand, in encounters and cooperation with colleagues, ethnomusicologists-practitioners-mediators (see Ambrazevičius, 2020), who are at the same time (in)formal vocal pedagogues – that the members of the generation to which belongs also the author of this text have been in the position to be mediators in transmission of traditional song from older to younger generations. Namely, the generation that it is about remembers the period of their growing up by their grandmas and grandpas, which were born at the beginning of the 20th century, and that had also significantly marked the way of their own maturing, often in direct contact with traditional songs in original performances. That means that the members of this generation – the natural bearers of certain traditional skills and that the contemporary times are the right times when these skills can be and need to be transmitted to the younger.

The main objection that has been directed to ethnomusicologists-mediators (even from the representatives of the discipline) is that they tend to a “museum” of a kind, within which these songs have been kept alive, without their proper place in real settings (Averill, 2004). The answer to this kind of critics comes in the contribution of museologist Milan Popadić: according to him, the

савремени музеј чини живо наслеђе, присутно у нашем свакодневном окружењу (Попадић, 2014: 17–18), што се у потпуности може односити на традиционалну песму која се данас изводи у свој својој експресивној и значењској пуноћи. О томе Попадић пише овако: „Музеји су места где се сведочи о животу. [...] Музеологија није наука о музејима, већ о односу између човека и његове реалности, реалности коју за ову прилику морамо назвати музеалном. [...] Музеална реалност је реалност у којој оно што смо наследили из прошлости постаје сазнатљиво и разумљиво. [...] [у] којој прошлост има смисла“ (2014: 17). У том смислу, рад у нео-традиционалном маниру има за циљ управо да нова извођења различитих певача оживе народне песме у садашњости, са њиховом лепотом и дубином поруке.

Данас у Србији делује више етномузиколога-медијатора у преносу елемената музичке традиције млађим генерацијама, распона старости од око 25 до око 60 година. Иако постоји штампани практикум за учење српског традиционалног певања (ауторке С. Ранковић), који је неопходан, с обзиром на специфичне тембровске и стилске карактеристике српске сеоске традиције, разликују се методе и стилови подучавања традиционалним песмама од стране различитих учитеља. Још није успостављен јединствени метод, заснован на искуству и добрим резултатима, већ различити педагози прибегавају унеколико различитим методама.

contemporary museum consists of living heritage that has been present in our everyday surroundings (Попадић, 2014: 17–18). This might be entirely related to traditional song that has been performed nowadays in all its expressive and semantic plenitude. Popadić writes: „Museums are the places where the witnessing to the life is placed. [...] Museology is not a science about museums, but about the relation between the human and his reality, reality that for this occasion we need to call museal. [...] Museal reality is reality in which what we inherited from the past, becomes cognizable and understandable. [...] [i]n which the past makes sense“ (2014: 17). In this regard, the practical ethno-musicologists' work in neo-traditional manner has the aim right to revive the folk songs in present time, with their beauty and profoundness of the message, through the new performances of different singers, moved by the beauty and wisdom of the song itself.

Nowadays there are several ethnomusicologists-mediators, in the age range from about 25 to about 60 years old. Though there is published practicum for learning traditional singing (author is S. Ranković), that is necessary, having in mind specific timbre and stylistic characteristics of Serbian rural tradition, there are different methods and approaches in teaching the traditional songs by different teachers. The unique method, based on experience and good results still has not been formed, but different pedagogues apply somewhat different methods. Unfortunately, platforms on which this kind of experiences can be exchanged are rare. With the aim of

Нажалост, ретке су платформе на којима се ова врста искуства може разменити. У циљу међусобног упознавања и успостављања везе међу медијаторима у преносу традиционалне српске песме, у Србији постоје две манифестације које окупљају младе певаче и етномузикологе. То су: фестивал *Сусрети младих певачких група Србије*, у Тополи у време манифестације „Опленачка берба“ (одржано је 12 издања фестивала; координатор и модератор је ауторка текста) и Такмичење ученика музичких школа у традиционалном певању, у МШ „Мокрањац“ (одржан је до сада два пута, координатор и модератор је била С. Ранковић). У обе прилике одвија се сусрет младих певача који се међусобно слушају, као и разговор између етномузиколога који раде са њима, о проблемима са којима се сусрећу и о начинима на које се они могу решити. Главно питање које се поставља јесте – мотивација од које млади људи полазе у свет извођења традиционалних песама. Младе углавном привлаче катарзичне, звучно атрактивне песме тзв. новијег српског сеоског слоја (*на бас*), или виртуозног жанра *грокталица* (у Србији присутних као дела вокалне традиције досељених Срба из Далмације, Лике /Хрватска/ и Босанске Крајине /Босна и Херцеговина/). Међутим, песме које припадају шире распрострањеном старијем сеоском стилу, у ком су спецификоване одлике музичке културе појединих гео-културних региона, где је сазвук секунде (различитих величина) у двогласу третиран и доживљаван

meeting each other and establishing bonds among mediators in transmission of Serbian traditional songs, there are two manifestations in Serbia that gather young singers and ethnomusicologists. These are: festival *Encounters of young vocal groups of Serbia*, in Topola, at the time of the manifestation „Oplenac harvest“ (there have been realized twelve occasions of the Festival; coordinator and moderator is the author of this text) and Music schools pupils' competition in traditional singing, in MS „Mokranjac“ (by now, it was held two times, the coordinator and moderator was S. Ranković). At the both occasions there is meeting of young singers going on, mutual listening of the performances, as well as a talk / discussion of the ethnomusicologist that work with them about the problems that they meet and about ways in which they may be solved.

The main question that appears is about motivation that drives the young people to come to the world of traditional songs. The young are most often attracted by cathartic, auditively catchy songs of so-called newer rural Serbian layer (*na bas*), or virtuoso genre of *grockalice* (in Serbia they are a part of vocal tradition of Serbs newcomers from Dalmatia, Lika /Croatia/ and Bosnian Krajina /Bosnia and Herzegovina/). However, the songs that belong to wider spread older vocal style, in which the features of musical cultures of particular geo-cultural regions have been specified, where the chord of a second (which may be of different kinds) in two-part texture has been treated as a

као консонанца и у којима превладавају нетемперовани, узани интервали, представљају много већи изазов за нео-традиционалне певаче. Уз то, показује се да је управо стари, нетемперовани тонски низ, који у великој мери одређује етос и карактер песама старог слоја, представља најтежи задатак за певаче, поготово ако се с њим нису сретали у непосредном окружењу и ако су од раније слушали искључиво мелодије у темперованом тонском систему. Чини се да је он једна од кључних одлика „музичког језика“ старог српског и балканског музичког репертоара. У том смислу, искуство медијатора који је имао прилике да овакве песме слуша у живом извођењу, и да транскрибује примере старог певања са оваквим тонским низовима, умногоме је добродошло. Његов задатак је да то своје искуство пренесе на млађе певаче кроз посвећени рад, који подразумева и вољу ученика да своје певање саобразе овом стандарду. С друге стране, овакве песме доносе извођачима сасвим несвакидашње, ново искуство, које их чине трајно приврженим старом сеоском певању.

Друга чињеница која отежава позицију старог певања јесте у томе да фолклорни жанрови које оно карактерише углавном прате обреде и обичаје годишњег и животног циклуса, а ти су жанрови или нестали из употребе, или су песме које их карактеришу временом замењене другим, новијим песмама, друштвено прихватљивијим. Због тога, обредне песме старог слоја у нео-

consonance, and in which the narrow, non-tempered intervals prevail, have been a much more serious challenge for the singers. Besides, it has been shown that just the old, non-tempered tone row, that determines in significant measure the ethos and character of old layer songs, has been itself the most difficult task for singers, especially if they have not met it before and if they had sung and listened exclusively melodies in tempered tonal system. It seems this has been one of the key features of the „musical language“ of old Serbian and Balkan musical repertoire. In that sense, the experience of the mediator that had had the chance to listen such songs with such tone rows in live performances, and also to transcribe them, is very much welcome. His/her task has been to transmit this experience to younger singers via dedicated work, that understands the will of the pupils to adopt to this standard. On the other hand, such songs bring to the singers entirely unusual, new experience that makes them permanently attached to old rural singing.

The other fact that makes the position of old singing more difficult is in the fact that the folklore genres in which it used to be present mostly accompany the rituals and customs of the year and the life cycles, and these genres have been either disappeared from the human life, or the songs that belong to them have been replaced by other, new songs, which are socially acceptable. These are the reasons why the ritual songs of the old layer in neo-

традиционалним извођењима представљају ретке искорак у репертоарском смислу.

Закључак који се намеће, јесте: ради очувања сопственог националног и етничког идентитета, неопходно је да млади кроз своје извођење и непосредно практично искуство уче вредност народног певања. Тек тада, када традиционалне песме добију своја нова извођења и када прозвуче у окружењима *сада* и *овде*, може да се говори о традиционалном српском певању као легитимном музичком изразу који има своје место у нашој савременој стварности, баш као и сви други, неупитни музички жанрови. Од велике помоћи могу бити партиципаторни догађаји, у којима песма има потенцијал да развије своју улогу и да њени кодови задобију место у комуникацијским процесима који допуштају њихов опстанак.

За младе певаче битно је и то да их не води циљ самопромоције (Jovanović, 2016: 136). Певачево место је у служби песме и њене давнашње поруке, чији је он савремени преносилац. Као и у свакој врсти уметности, у питању је унутрашњи живот човека и његов лични однос према песмама које изводи. Етномузиколози-практичари, медијатори у овом процесу, могу имати незаменљиву улогу и данас и у будућности.

Рад завршавамо примерима песама које илуструју структуру и карактер старог српског сеоског певања:

traditional performances have been the rare step forward in the sense of the repertoire.

The conclusion that imposes itself may be identified this way: for keeping the features of national and ethnic identity, it is necessary that the young people understand the value of traditional singing through their performances and direct practical experience. Just then, when the traditional songs gain their new performances and when they sound out in the settings topical *here* and *now*, we may discuss the traditional Serbian singing as legitimate musical expression that has its place in our contemporary reality, right the way all the other, non-questionable musical genres. Of a great help may be participatory events, in which the song has its potential to develop its role, as well as its codes have the chance to gain their place in communicational processes that allow their survival.

For the young singers it is also important that they would not be led by the aim of self-promotion (Jovanović, 2016: 136). The singer's role is in the service of a song and of its ancient message, whose messenger he/she is. As in any other kind of arts, there is human inner life in question, as well as his/her personal relation to the songs he/she performs. Ethnomusicologists-practitioners, mediators in this process, may have irreplaceable role in this process, nowadays and in the future.

We conclude this article with examples that illustrate the structure and the character of the old Serbian rural singing:

Кићено небо звездама

Овсиште
пева женска група

Музички примерак за песму "Кићено небо звездама". Састављено је од две линије: горња линија са вокалним мелодом и доњом линијом са инструменталном линијом. Темпо је означено као $\text{♩} = 132$. Вокални делови садрже српске речи: "Ки - ће - но, ки - ће - но ај не - бо ај зве - зда - ма." Испод вокалних делова налази се допунски музички примерак означен као "o.f." (original form), који представља основни мелодички мотив у доњем регистру.

Пример 1: *Kićeno nebo zvezdama*, песма која је певана на седељкама у лето и јесен, на отвореном простору. Пример старог двогласног српског сеоског певања у хетерофонији. Изводи женска група из села Овсиште, централна Шумадија.

Снимио етномузиколог Петар Д. Вукосављевић током 70-тих година XX века.

Example 1: *Kićeno nebo zvezdama / The Sky is Ornamented by Stars*, a song that used to be sung during summer and autumn gatherings, *sedeljke* in the open air. An example of old-layer two-part Serbian rural singing in heterophonic texture. Performed by a female vocal group in the village of Ovsište, central Šumadija region.

Recorded by ethnomusicologist Petar D. Vukosavljević during the 1970s.

Лепа Пава у ковиљу спава

Вукасовци
певају Даринка Петровић (рођ. 1930)
и женска група

Музички примерак за песму "Лепа Пава у ковиљу спава". Састављено је од две линије: горња линија са вокалним мелодом и доњом линијом са инструменталном линијом. Темпо је означено као $\text{♩} = 52$ и $\text{♩} = 75$. Вокални делови садрже српске речи: "О - хој, ле - па Па - ва, ле - па Па - ва, И!" и "О, у ко - ви - љу спа - ва, ле - па, И!". Испод вокалних делова налази се допунски музички примерак означен као "o.f." (original form), који представља основни мелодички мотив у доњем регистру.

Пример 2: *Lepa Pava u kovilju spava*, жетелачка песма, певана на жетви током поподнева.

Пример *жетеличког гласа*, старо двогласно српско сеоско певање у хетерофоно-бордунској фактури. Изводи женски трио из села Вукасовци, централна Шумадија.

Снимила др Јелена Јовановић 2005.

Example 2: *Lepa Pava u kovilju spava / Beautiful Pava is Sleeping in the Feather Grass (Stipa)*, a harvest song, used to be sung during the afternoons at harvests. Example of the *harvest mode*, old-layer two-par Serbian rural singing in heterophonic-bourdon texture. Performed by a female trio in the village of Vukasovci, central Šumadija.

Recorded by Dr. Jelena Jovanović in 2005.

ЛИТЕРАТУРА • REFERENCES

- Јовановић, Јелена (2019). Внеинституционално и институционално учење и пренадача традиционних песен: опит из Србије. Л. Г. Савенкова, О. В. Бочкарева, М. Г. Долгушина (Ред.). *Музыкална и художествена култура и образовање: иновационне путје развоја, материјали IV међународној научно-практичкој конференцији* (65–67). Москва, Русија, Јарослављ–Вологда: Јарославски државни педагошки универзитет им. К. Д. Ушинског (Јарослављ).
- Јовановић, Јелена (2020). Традиционално сеоско певање у Србији данас: принципи, носиоци, мотивација. Ј. Јовановић, Д. Жунић (Ур.). *Традиционална музика у Србији данас у измењеном раду и празничном свакодневљу* (27–41). Ниш, Србија: Огранак САНУ у Нишу.
- Јелена Јовановић (2021). Предаја и живот традиционалних песама из Црноречја у процесу практичног етномузиколошког рада при КОЦ-у Бољевац. Н. Радосављевић (Ур.). *ЦД Пошле моме, традиционалне песме црноречких Срба* (8–18). Београд, Србија: Балканско културно наслеђе.
- Попадић, Милан (2014). „Глас са друге стране сећања: традиционална песма на сцени – музејски предмет или животно искуство“, *Саборник 3* (III): 17–19.
- Åkesson, Ingrid (2006). „Recreation, Reshaping, and Renewal among Contemporary Swedish Folk Singers“, *STM Online* 9: 1–20.
- Ambrazevičius, R. (2020). Embodiment in the Context of the Transmission of Vocal Tradition. School of Traditional Music, Poland. *Res Musica* 12/2020: 75–93.
- Averill, Gage (2004). Where's 'One'?: Musical Encounters of the Ensemble Kind. T. Solis (Ed.). *Performing Ethnomusicology*. (69–92)
- Jovanović, Jelena (2010). Questioning the Possibility of Revitalizing Traditional Rural Songs in Topola, Serbia. K. Harrison, E. Mackinlay, S. Pettan (Eds.). *Applied Ethnomusicology: Historical and Contemporary Approaches*. (161–179). Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Press.
- Jovanović, Jelena (2016). Annual concerts of cultural-artistic associations in Serbia as fields of clashing different concepts of professionalization concerning the work on dances in choreographies and on traditional music program. L. Mellish, N. Green and M. Zakić (Eds.) *Music and Dance in Southeastern Europe : new scopes of research and action / Fourth symposium of the ICTM Study group on music and dance in Southeastern Europe, held at Petnica Science Center, Republic of Serbia, 24 September - 1 October 2014*. (134–140). Belgrade, Serbia. : Faculty of music.
- Jovanović, Jelena (2017). *Żywy głos / vive voix / živi glas i polsko-serbska wymiana doświadczeń w praktykach śpiewaczych naszych czasów. Śpiew tradycyjny – modele edukacji : Doświadczenia serbskie i polskie*. (27–40). W. Grozdew-Kołacińska, B. Drozd (Eds). Lublin, Poland: Warstwy kultury.
- Zakić, Mirjana & Nenić, Iva (2012). World music u Srbiji: eluzivnost, razvoj, potencijali“. [World music in Serbia: elusivity, development, potentials]. *Etnoumlje* 19–22: 166–171.